

**Anette Brunovskis, Inger Lise Skog Hansen og
Anne Mette Ødegård**

Arbeidsinnvandreres boligforhold

Arbeidsinnvandreres boligforhold

Arbeidsinnvandrere er sårbare i møtet med et begrenset og presset norsk utleiemarked. Leieprisene har steget kraftig, spesielt de siste to årene. Arbeidsinnvandrere som får bolig gjennom arbeidsgiver, kan bli utsatt for utnyttning eller havne i et sterkt avhengighetsforhold. Det er også avdekket mangler og dårlige boforhold i overfylte leiligheter og uegnede brakkerigger. Dette arbeidsnotatet samler kunnskap om arbeidsinnvandreres boforhold og hva som kan gjøre dem spesielt utsatte på boligmarkedet. Notatet peker på kunnskapsbehov på feltet og skal også legge til rette for diskusjon om hvordan og hvorvidt norsk boligpolitikk bidrar til å ivareta arbeidsinnvandreres behov for en trygg bosituasjon.

Innhold

Innledning	3
1.1 Grunnlag for notatet	4
2 Bakgrunn	6
2.1 Hvem er arbeidsinnvandrerne?	6
2.2 Hovedtrekk ved det norske boligmarkedet	9
3 Hva vet vi om arbeidsinnvandrere og det norske boligmarkedet?	11
4 Hva er bekymringene i feltet?	14
4.1 Hvordan bor arbeidsinnvandrere?	14
4.2 Lav tilgang til leieboliger	15
4.3 Høy pris	16
4.4 Boligkvalitet	16
4.5 Utnyttning og dårlige leieforhold	16
4.6 Begrensede muligheter ved konflikter	17
4.7 Bolig knyttet til arbeidsforholdet	17
4.8 Bolig er mer enn bolig: folkeregistrering og sosiale tjenester	18
5 Oppsummering og konklusjon	20
5.1 Kunnskapsbehov	20
6 Referanser	23

Innledning

Over 200 000 personer fra landene i Sentral- og Øst-Europa som ble EU-medlemmer i 2004 og 2007 er bosatt i Norge (Statistisk sentralbyrå, 2024). I tillegg er det titusener av arbeidstakere som kommer til Norge hvert år for å jobbe, men som ikke har bosatt seg, som for eksempel pendlere. Det er forsket relativt lite på boforholdene deres – hvor bor de, og ikke minst, hvordan bor de? I dette notatet retter vi oppmerksomheten mot arbeidsinnvandrernes boforhold. Vi er særlig opptatt av hvordan økt press i utleiemarkedet påvirker boligsituasjonen til de som ikke eier egen bolig.

Covid-19-pandemien førte til at det i en periode kom færre arbeidsmigranter til Norge, men etter pandemien har arbeidsmigrantene gradvis kommet tilbake (Berge, 2023). Tilbakemeldinger fra aktører i ulike deler av arbeidslivet kunne tyde på at det er færre arbeidsmigranter nå enn tidligere. Det har vært antakelser om at økt kostnadsnivå i Norge kombinert med lav kronekurs, har gjort det mindre attraktivt å komme hit. De siste tallene fra SSB tyder imidlertid ikke på at dette er tilfelle (Berge, 2023). Andelen arbeidsmigranter har økt gradvis gjennom hele året. Parallelt har det vært økende press i boligmarkedet. Dyrtid, økte leiepriser og bosetting av et høyt antall ukrainske flyktninger er blant forholdene som har hatt betydning for utviklingen i leiemarkedet (Sørvoll & Astrup, 2023).

Den norske boligmodellen har sterk vektlegging av eierlinja og en begrenset leiesektor blir presset når antallet som har behov for leieboliger øker. Leiesektoren i Norge består i stor grad av privat utleie, det kommunale utleietilbudet er marginalt og det er få profesjonelle aktører. Tilbudet av utleieboliger er mindre enn etterspørselen, og særlig i sentrale strøk kan det være vanskelig å finne en egnet leiebolig (Samfunnsøkonomisk analyse, 2023).

Spørsmål knyttet til arbeidsinnvandreres situasjon på boligmarkedet er særlig aktuelt som følge av utviklingen i utleiemarkedet. Det har vært en høy vekst i leieprisene for boliger de to siste årene. Leieprisene for boliger i Norge steg med 15,2 prosent i 2022 og 2023. Dette er nesten like mye som i åtteårsperioden fra 2013 til 2021, da de steg med 15,8 prosent (Ryssdal, 2024).

Å ha et trygt sted å bo er et grunnleggende levekårsgode (Hansen, 2021). Det å kunne trekke seg tilbake for rekreasjon, kunne slappe av og ha privatliv er viktig for alle. Det har betydning for livskvalitet og helse. En studie blant bosatte arbeidsinnvandrere fra Polen og Litauen viste at flertallet mente at tilfredsstillende boforhold hadde avgjørende betydning for om de ville bli boende i Norge (Ødegård & Andersen, 2021).

Arbeidsmigranter er ofte sårbare i møte med det norske boligmarkedet. En tidligere studie gjennomført av NIBR og Fafo viste at det kan være krevende for arbeidsmigranter å navigere i et boligmarked som er basert på en sterk eiermodell (Søholt et al., 2012). Det er stilt spørsmål ved om særtrekk ved det norske leiemarkedet kan skape barrierer for arbeidsmigranternes mulighet til å finne seg et sted å bo, og at leiemarkedet i liten grad er tilpasset situasjonen deres (Sandlie & Seeberg, 2013). Det er derfor svært

relevant å undersøke nærmere hvordan økt press i leiemarkedet slår ut for arbeidsinnvandrernes boforhold.

Arbeidsinnvandrere er en sammensatt gruppe med ulikt tidsperspektiv på oppholdet sitt i Norge og med varierende tilknytning til arbeidsmarkedet. Noen bosetter seg her, og i denne gruppa har rundt halvparten kjøpt egen bolig. Andre pendler til jobb i Norge over tid eller er utstasjonert på korttidsopphold i Norge, og noen er sesongarbeidere. Tilknytningen til arbeidsmarkedet, med fast eller midlertidig ansettelse, har også betydning for hvor lett eller vanskelig det er å skaffe seg bolig. I de tilfeller hvor arbeidsgiver stiller bolig til disposisjon, skal innkvarteringen, ifølge arbeidsmiljøloven (§ 4-4) være «forsvarlig utført, innredet og vedlikeholdt».

Fra tidligere prosjekter vet vi at det er arbeidsinnvandrere som bor dårlig, som er utnyttet av arbeidsgivere, i tillegg til dem som har falt ut av arbeidsmarkedet, med omfattende sosiale problemer og som ikke har et sted å bo (Brunovskis & Ødegård, 2022). Det har også vært flere eksempler på helsefarlige, og til og med livsfarlige, boligforhold. Det verste eksempelet var en brann i 2008 i et hus som ble brukt til å innkvartere arbeidsinnvandrere på Gulskogen i Drammen. Sju arbeidere mistet livet og to fikk varige men. I etterkant ble det avdekket ekstremt utrygge forhold over tid og det ble rapportert om at flere hundre personer hadde vært innom å bo i huset i løpet av noen få år (Rønning, 2018; Sunde, 2015). Arbeidstilsynet har avdekket elendige og uverdige boforhold for eksempel i landbruket, og forteller at regelverket utnyttes slik at det er manglende muligheter for tilsynet å iverksette tiltak (NTB, 2020). I tillegg har Arbeidstilsynet dokumentert historier om arbeidstakere som sover på arbeidsplassen, bor i telt og i biler – også på vinterstid (Ødegård & Andersen 2021). Det har også flere ganger vært avdekket brakkerigger med veldig dårlige boforhold (Kirknes, 2020) og overfylte leiligheter (Solem, 2014). Det er behov for mer systematisk kunnskap om boforholdene til ulike grupper av arbeidsinnvandrere, og spesielt for dem som ikke eier egen bolig.

I dette arbeidsnotatet vil vi sammenfatte det vi vet om utfordringene som arbeidsinnvandrere kan møte i det norske boligmarkedet. Målet er å identifisere aktuelle problemstillinger og kunnskapsbehov på området. Arbeidsnotatet skal også legge til rette for diskusjon om hvordan og om norsk boligpolitikk bidrar til å ivareta arbeidsinnvandreres behov for en trygg bosituasjon. Notatet er utgangspunktet for et seminar¹ som arrangeres i samarbeid mellom BOVEL – Senter for bolig- og velferdsforskning² og Fafo Østforum³.

1.1 Grunnlag for notatet

Notatet er basert på tilgjengelige skriftlige kilder og statistikk. I tillegg har vi utført en enkel informasjonsinnhenting blant noen av aktørene som er i kontakt med eller som jobber med relevant tematikk knyttet til bolig og boforhold for arbeidsmigranter. Disse er: Arbeidstilsynet, Caritas, Fellesforbundet, Frelsesarmeens migrasjonssenter, Kirkens

---

¹ Opptak av seminaret vil være tilgjengelig i etterkant på <https://www.youtube.com/@fafotv>.

² <https://uni.oslomet.no/bovel/>

³ <https://www.fafooestforum.no/>

Bymisjon avdeling fattige tilreisende og Leieboerforeningen. Informasjonsinnhenting er av praktiske hensyn avgrenset til Oslo i denne omgangen, og notatet gir ikke et komplett bilde av utfordringene. Det er sannsynlig at det er ulike problemstillinger i ulike deler av landet, fordi det er store geografiske forskjeller i boligmarkedet i Norge.

2 Bakgrunn

2.1 Hvem er arbeidsinnvandrerne?

Arbeidsinnvandrere defineres som de som innvandrer til Norge der hovedgrunnen er å arbeide. Mellom 1990 og 2022 var det 347 039 mennesker som innvandret for å arbeide (Statistisk sentralbyrå, 2023a).

Ikke alle arbeidsinnvandrere blir i Norge over tid. Korttidsarbeidere kan for eksempel være sesongarbeidere i landbruket eller andre næringer. En annen gruppe er utenlandske pendlere som arbeider i et annet land enn de bor i. Utstasjonerte eller utsendte arbeidstakere blir sendt av arbeidsgiver for å gjøre en jobb i et annet land enn de bor i.

De fleste arbeidsinnvandrere kommer fra EØS-land og de største nasjonale gruppene blant arbeidsinnvandrere til Norge er i dag fra Polen og Litauen. Ved inngangen til 2023 bodde det over 107 400 polske innvandrere i Norge, og litt under halvparten så mange litauere (42 500). Om lag tre av fire av de som kommer til Norge med arbeid som innvandringsgrunn, er menn (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2023).

Arbeidsinnvandrere kommer også fra land utenfor EØS (såkalte tredjeland). Disse er faglærte arbeidstakere eller sesongarbeidere (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2023).

Regelverk, rettigheter og plikter

Arbeidsinnvandrere fra ulike land er omfattet av ulike regelverk. Statsborgere fra EU-/EØS-land kan bo og jobbe i Norge uten å søke om oppholdstillatelse, men må registrere seg hos politiet for opphold over tre måneder (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2022). Innvandrere fra andre land må søke om oppholdstillatelse for arbeid (tidligere kalt arbeidstillatelse). UDI oppgir at dette kan være en «... oppholdstillatelse for faglærte arbeidere, sesongarbeidere, selvstendig næringsdrivende eller ansatte i en humanitær, ideell eller religiøs organisasjon» (Utlendingsdirektoratet, 2024). Det ulike regler knyttet til hvorvidt statsborgere fra EU/EØS land har en norsk arbeidsgiver eller ikke. De som ikke har et arbeidsforhold / arbeidsgiver (en eller flere) må dokumentere at de er selvforsørget for opphold utover 3 måneder og ha en gyldig helseforsikring (Utlendingsdirektoratet, n.d.).

Arbeidsinnvandrere fra land utenfor Norden/EU/EØS er omfattet av integreringsloven, men ikke reglene om introduksjonsprogram. Introduksjonsprogrammet er et program for nyankomne innvandrere i Norge, som gir dem grunnleggende ferdigheter i det norske språket og norsk samfunnsliv (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2024a).

Arbeidsinnvandrere fra tredjeland har plikt (men ikke rett) til å gjennomføre opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og kommunene skal sørge for at de får den (integreringsloven § 30, 4. ledd). Kommunene kan imidlertid kreve egenbetaling fra denne gruppen. Opplæringen må være gjennomført før man kan få permanent oppholdstillatelse (Ødegård et al., 2022) Arbeidsinnvandrere fra EØS-land og nordiske borgere er ikke omfattet av integreringsloven. Det vil si at de verken har rett eller plikt til

å delta i introduksjonsprogrammet eller undervisning i norsk språk og norske samfunnsforhold (NOU 2022:18, 2022).

Opholdstillatelsene til arbeidstakere fra tredjeland skal ikke vare lenger enn arbeidsforholdet (utlendingsloven § 60). Alle arbeidsinnvandrere må også oppfylle krav om sikret underhold og bolig (utlendingsloven § 58).

Det er ingen rett til bolig i Norge, men kommunene har et omfattende ansvar for å bidra til at alle kan bo trygt og godt. En ny boligsosial lov konkretiserer kommunenes ansvar for å ha oversikt over boligbehovet for vanskeligstilte, forebygge boligsosiale utfordringer, og bidra til at vanskeligstilte får bistand til å skaffe og beholde en egnet bolig (Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet, 2022). Det er noen begrensninger i lovverket knyttet til personer som ikke har lovlig opphold i Norge eller som har søkt om beskyttelse (og har statlig innkvartering), og personer som ikke er norske statsborgere og ikke har tilknytning til Norge med mindre andre rettigheter følger av en folkerettslig forpliktelse (jfr. Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet, §2).

Lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen paragraf 27 gir alle som ikke har et sted å bo rett til midlertidig bolig (sosialtjenesteloven, 2011). NAV skal videre bidra i kommunens arbeid med å bidra til at vanskeligstilte får en egnet bolig og støtte til å opprettholde en stabil bopel i Norge har rett til tjenester etter sosialtjenesteloven (sosialtjenesteloven, 2011). Hva som anses som å ha bopel bestemmes som del av en helhetlig vurdering og er beskrevet i et rundskriv til sosialtjenesteloven (Arbeids- og velferdsetaten, 2012), og en egen veileder for NAVs vurdering av lovlig opphold for EØS borgere (Arbeids- og velferdsdirektoratet, 2018). I en forskrift om sosiale tjenester til personer uten fast bopel i Norge utdypes begrensningene i rettighetene (Lovdata). En person uten bopel i Norge har i utgangspunktet ikke rett til individuelle tjenester etter sosialtjenesteloven, bortsett fra råd og veiledning. Samtidig definerer forskriften rett til hjelp til personer som ikke kan sørge for sitt livsopphold, i form av økonomisk stønad og hjelp med midlertidig bolig, inntil personen kan forventes å få bistand fra hjemlandet (§ 1).

Vanskeligstilte på boligmarkedet defineres innenfor offentlig politikk som personer som ikke selv er i stand til å skaffe seg eller beholde en egnet bolig, og som befinner seg i en eller flere av følgende situasjoner: er uten bolig, står i fare for å miste boligen sin, bor i uegnet bolig eller bomiljø (Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020). Bostedsløse i Norge er de som ikke disponerer en egen bolig og som er henvist til tilfeldige og midlertidige botilbud, personer som bor midlertidig hos venner, kjente eller slektninger, personer som skal bli skrevet ut / løslatt fra institusjon eller kriminalomsorgen innen to måneder og er uten bolig, og personer som sover ute (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020).

Registrering med d-nummer og fødselsnummer – «pendlere» og «bosatte»

Det er begrensninger i lovverket for boligsosiale tjenester knyttet til personer som ikke er statsborgere – dette handler om de har lovlig opphold i Norge og hvor varig og sterk

tilknytningen til Norge anses å være. Som vist over har arbeidstilknytning og egen bopel betydning for EØS borgeres rettigheter i Norge.

Hvordan en person som oppholder seg her er registrert i Norge, kan påvirke praktiske aspekter som tilgang til rettigheter og bruk av ulike elektroniske tjenester. Et relevant skille er om personer er registrert med et d-nummer eller med et fødselsnummer. Sistnevnte regnes som bosatt i Norge.

Personer som planlegger å oppholde seg i Norge i mindre enn seks måneder kan få et d-nummer som utstedes av Skatteetaten. Arbeidsinnvandrere med d-nummer kalles også ikke-bosatte. Statistisk sentralbyrå bruker også benevnelsen «utenlandske pendlere» i sin statistikk og inkluderer i denne gruppen personer med d-nummer: «Utenlandske pendlere (ikke-bosatte) er definert som personer registrert i Folkeregisteret med opphold i Norge på under seks måneder. Utenlandske pendlere omfatter personer med et midlertidig personnummer (d-nummer) eller som er registrert som utvandret, men jobber i Norge» (Hugnes Lien & Handeland Skjæveland, 2023).

Personer som planlegger å bo mer enn seks måneder i Norge, enten seks måneder sammenhengende eller mer varig, har ifølge Skatteetaten plikt til å melde flytting til Norge. Hvis de oppfyller kravene til å melde flytting, får de et norsk fødselsnummer. Skatteetaten vurderer deretter om søkeren har sannsynliggjort at hen skal bo i Norge, basert på dokumentasjon i form av for eksempel «... en arbeidskontrakt over en viss lengde, eller dokumentasjon på at du eier eller langtidsleier en bolig her. [...] Dersom du ikke oppfyller vilkårene for dette, kan du bli tildelt et d-nummer i forbindelse med søknad om skattekort.» (Skatteetaten, 2021).

Boligforhold og muligheten til å dokumentere eierskap eller langtidsleie på bolig er dermed viktige faktorer for hvordan arbeidsinnvandrere til Norge blir registrert, og om de regnes som innflyttet/bosatt eller ikke. Vi har ikke funnet nøyaktige tall på hvor mange arbeidsinnvandrere som er registrert med d-nummer og dermed regnes som ikke-bosatte. SSB rapporterte at det på slutten av 2022 var i overkant av 92 000 utenlandske pendlere som arbeidet i Norge. Denne gruppen omfatter altså personer med d-nummer og personer som er registrert som utvandret, men jobber i Norge (Berge & Johansen, 2023).

Er «pendlerne» faktisk pendlere?

I 2022 kom den offentlige utredningen *Mellom mobilitet og migrasjon. Arbeidsinnvandreres integrering i norsk arbeids- og samfunnsliv* (NOU 2022:18, 2022). I tråd med SSBs praksis, omtaler utredningen arbeidsinnvandrere som ikke har fødselsnummer i Norge som pendlere, personer på korttidsopphold eller ikke-bosatte. I forbindelse med høringsrunden for utredningen spilte Kirkens Bymisjon inn at organisasjonen ikke opplevde denne benevnelsen som dekkende, fordi det finnes barrierer for å registrere flytting til Norge. Dette gjelder særlig for arbeidsinnvandrere med en mer usikker tilknytning til arbeidslivet. Kirkens Bymisjon mente at et d-nummer ikke nødvendigvis betyr at en person er i landet i kortere tid og skrev:

Skatteetaten stiller svært strenge og omfattende krav til dokumentasjon for å registrere arbeidsinnvandrere som bosatt i Norge. Mange av dem som mangler

fast arbeid eller et fast sted å bo, strever med å oppfylle kravene som stilles. I tillegg er det mange som ikke prøver å bli folkeregistrert i Norge og som aldri er i kontakt med Skatteetaten fordi de mangler informasjon om at det er riktig å bli registrert som bosatt. (Kirkens Bymisjon, 2023b)

Videre skrev organisasjonen at deres erfaring var at de fleste arbeidsinnvandrerne de var i kontakt med ikke var folkeregistrert i Norge og at de og andre organisasjoner erfarte at enkelte kunne ha bodd og jobbet i Norge svært lenge uten å greie å oppfylle kravene til å bli registrert som bosatt (Kirkens Bymisjon, 2023b).

Problemstillingene rundt registrering med d-nummer og konsekvenser for tilgang til rettigheter, er uavklart. Arbeids- og sosialkomiteen på Stortinget har nylig bemerket at det mangler kunnskap om omfanget og konsekvensene av at innvandrere lovlig oppholder seg og jobber i Norge og betaler skatt over lengre tid uten å bli registrert som bosatt. Komiteen kobler også dette til arbeidet for et seriøst arbeidsliv, og sier at det blir vanskeligere å nå slike arbeidstakere. Det kan også ha betydning for en persons rettigheter og plikter i Norge, dersom personen ikke blir registrert som bosatt og bare får d-nummer (Arbeids- og sosialkomiteen, 2023).

2.2 Hovedtrekk ved det norske boligmarkedet

Norsk boligpolitikk vektlegger at flest mulig skal kunne kjøpe og eie sin egen bolig. Det norske boligmarkedet kjennetegnes også av å ha en av Europas høyeste eierandeler – over 80 prosent eier boligen de bor i (Husbanken, 2023; Kommunal- og distriktsdepartementet, 2022). En følge av dette er et mer begrenset leiemarked.

Det norske leiemarkedet består i stor grad av privatpersoner som leier ut, en liten andel profesjonelle utleiery og en marginal kommunal utleiesektor. En analyse av eierstruktur og tilbudet i leiemarkedet viser at tilbudet av leieboliger er mindre enn etterspørselen, særlig i sentrale strøk, og at det kan være vanskelig å finne en egnet bolig (Forbrukerrådet, 2021; Samfunnsøkonomisk analyse, 2023b). Strukturen i utleiemarkedet kan gi utfordringer for de som ikke er i posisjon til å kjøpe egen bolig, eller foretrekker å leie over tid. Private utleiery vil oftere ønske kortere horisont for å leie ut og kan for eksempel få behov for plassen selv eller ønske å selge boligen (Benedictow et al., 2020). Et lite profesjonelt utleiemarked kan også gjøre det vanskelig å finne en egnet bolig for arbeidsmigranter med korttidsperspektiv på opphold i Norge.

Levekårsundersøkelsen blant innvandrere i 2016 viste at innvandrerbefolkningen generelt sjeldnere eier egen bolig (53 prosent) enn befolkningen som helhet (Vrålstad & Wiggen, 2017). Blant bosatte arbeidsinnvandrere fra Polen og Litauen er tallene enda litt lavere (hhv. 41 og 48 prosent) (Ødegård & Andersen, 2021).

Leieforhold reguleres i husleieloven, som blant annet setter begrensninger for hvor ofte og hvor mye husleien kan økes (husleieloven, 1999). Forbrukerrådet har påpekt at det er behov for endringer i Husleieloven som bedre ivaretar leietakernes interesser. I en rapport om leietakere henviser Forbrukerrådet til at det mottar mange henvendelser om juridisk bistand knyttet til husleieforhold, og at det er forvirring blant både utleiery og leietakere om rettigheter og plikter (Forbrukerrådet, 2021). I 2023 ble Husleielovutvalget oppnevnt med følgende mandat:

Utvalget skal gå gjennom husleieloven og vurdere, og foreslå, endringer som styrker leietakeres rettigheter, sikrer grunnleggende botrygghet og som gjør at loven er tilpasset dagens situasjon i leiemarkedet. Utvalget skal også vurdere endringer som gjør at loven bedre enn i dag ivaretar interessene til de ulike aktørene i leiemarkedet på en god og samfunnstjenlig måte. (Husleielovutvalget, 2023)

Ved konflikter mellom leietaker og utleier, kan Husleietvistutvalget kobles inn. Husleietvistutvalget er en statlig virksomhet som gir veiledning til leietaker og utleier om leie av bolig, og kan fatte vedtak eller bistå med å løse saken gjennom mekling (Husleietvistutvalget, 2024).

Det stilles også krav til boligen i flere andre regelverk, blant annet til konstruksjon, utforming, rømningsveier, brannsikkerhet, miljø og helse osv. (Leieboerforeningen, 2023). Brannvesenet og Etilsynet kan gjennomføre tilsyn og pålegge utbedring av feil i boliger. Tilsynene kan også stenge farlige anlegg (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, 2006).

Når arbeidsgiver stiller bolig til disposisjon (innkvartering av ansatte) stilles det visse krav til boligen og Arbeidstilsynet har tilsynsmyndighet (Arbeidstilsynet, n.d.). Arbeidstilsynet har foreslått et nytt kapittel i arbeidsplassforskriften for å tydeliggjøre kravene til innkvartering (Arbeidstilsynet, 2023b).

3 Hva vet vi om arbeidsinnvandrere og det norske boligmarkedet?

Det er gjort en del undersøkelser av innvandrere generelt, bolig, og boforhold i Norge, som for eksempel levekårsundersøkelsen blant innvandrere i regi av Statistisk sentralbyrå (Vrålstad & Wiggen, 2017). Imidlertid kommer flyktninger, arbeidsinnvandrere og familiemigranter til Norge på ulike betingelser, noe som kan ha innvirkning på deres boforhold (Aasland & Søholt, 2019) Det er lite nyere forskning om arbeidsinnvandrernes boforhold. To forskningsrapporter ble utgitt for litt over ti år siden: *Møte mellom internasjonalt arbeidsmarked og nasjonalt boligmarked* (Søholt et al., 2012) og *Fremtidens leiemarked i et internasjonalt arbeidsmarked* (Sandlie & Seeberg, 2013). Etter den tid er det – som vi har vært inne på tidligere – skjedd betydelige endringer, med et ytterligere press i boligmarkedet kombinert med generelt høyere levekostnader.

Søholt mfl. (2012) fant blant annet at en typisk boligkarriere for arbeidsinnvandrere var å gå fra midlertidige og lite tilfredsstillende boforhold til mer stabile forhold etter som tiden går. Arbeidsinnvandrerne var også mer avhengige av leiemarkedet enn andre. Ved kjøp av egen bolig var dette ofte i forbindelse med at familien kom til Norge for å bo sammen med den som først hadde innvandret. Samtidig var bildet sammensatt. Mange fortsetter å jobbe i turnuser og pendler til hjemlandet i flere år, noen etablerer seg raskt, mens andre igjen skifter mellom ulike boliger, både ut fra jobbsituasjon og private forhold. Forskerne pekte på flere typer utfordringer og hindringer:

Bolig gjennom arbeidsgiver kan noen ganger gjøre arbeidstakerne svært sårbare, for eksempel fordi man ikke vil klage på arbeidsforhold i frykt for å miste bostedet. Leiesøkende arbeidsinnvandrere støter på språkproblemer, manglende kunnskap om norske lover og regler, samt at den økonomiske situasjonen vil være avgjørende for hva man får tak i. (Søholt et al., 2012, s. 9)

Det kan være vanskelig å få lån hvis man mangler fast ansettelse, har for lav inntekt eller mangler egenkapital. En av rapportens konklusjoner er at tilfredsstillende boforhold er en sannsynlig forutsetning for at arbeidsinnvandrerne skal bli en integrert og stabil ressurs i det norske samfunnet, og dermed for at samfunnet kan få den arbeidskraften som er nødvendig (Søholt et al., 2012).

I rapporten sin om arbeidsinnvandrere på det norske boligmarkedet i 2013 observerte Sandlie og Seeberg at «... vi vet at de kommer, men ikke hvordan de bor» (Sandlie & Seeberg, 2013, s. 53). Forfatterne påpekte at det var strukturelle barrierer på boligmarkedet som hindret arbeidsinnvandrere i å finne egnede boliger:

1. høye priser og krav om egenkapital
2. diskriminering
3. uformelle og ulovlige boløsninger
4. mindre kjennskap til hvordan det norske boligmarkedet fungerer, og vanskelig tilgjengelig informasjon

5. mangel på fleksible korttidstilbud for arbeidssøkere fra EØS-området
Forskerne mente at ulovlige og uformelle boligløsninger var et problem, og at kontrolltiltakene måtte bli bedre. Rapporten etterlyste en mer samordnet innsats fra myndighetene for å løse disse utfordringene (Sandlie & Seeberg, 2013).

Disse to rapportene er altså i overkant av ti år gamle, og det er lite som tyder på at utfordringene de beskriver er løst. Snarere er en del av utfordringene etter alt å dømme blitt større, særlig med tanke på økte leiepriser de siste par årene. Kunnskapshullene disse rapportene peker på kan heller ikke sies å ha blitt tettet i årene som er gått.

Det inngår noe diskusjon om arbeidsinnvandrere og boligforhold i annen, senere forskning som har et bredere overordnet fokus. Statistisk sentralbyrå gjennomførte en levekårsundersøkelse blant innvandrere generelt i 2016. Denne avdekker at de sjeldnere eier boligen de bor i enn befolkningen som helhet gjør, de bor oftere i boligblokk, og de opplever oftere dårlig boligstandard. Flere innvandrere bor trangt, men samtidig er det betydelig færre som selv opplever boligen som for liten enn som objektivt sett bor trangt. Undersøkelsen viser også at arbeidsinnvandrere i langt lavere grad enn andre innvandrere bosetter seg i sentrale strøk: Innvandrere fra særlig Polen og Litauen bor mer spredt i landet (Vrålstad & Wiggen, 2017).

Ruud m.fl. undersøker innvandreres boligpreferanser i distriktene og finner at det er stor variasjon blant arbeidsinnvandrerne. Dette skyldes at de også har stor variasjon i arbeidstilknytning (kortvarige/langvarige arbeidskontrakter), og variert tilknytning til og botid i kommunene. De som ønsker å etablere seg med familiene sine har imidlertid de samme preferansene som andre og ønsker å kjøpe eneboliger. En del får dette til på tross av lav egenkapital, fordi de kjøper eldre, prisgunstige boliger med oppussingsbehov (Ruud et al., 2014).

Forskningsrapporten *Arbeids- og levekår for bosatte arbeidsinnvandrere fra Polen og Litauen* (Ødegård & Andersen, 2021) presenterer resultatene fra en studie blant arbeidsinnvandrere i disse to nasjonale gruppene. Et flertall av de spurte anga at ordentlige boforhold var viktige for dem når de skulle bestemme seg for om de ville fortsette å jobbe i Norge eller ikke (Ødegård & Andersen, 2021).

Den offentlige utredningen *Mellom mobilitet og migrasjon – Arbeidsinnvandreres integrering i norsk arbeids- og samfunnsliv* behandler bolig i flere sammenhenger. Utredningen peker på at det er sentralt for å få tilgang på arbeidskraft at det finnes tilgang på bolig for arbeidsinnvandrere, og at for mange vil leie være den mest aktuelle boformen. Dette henger sammen med at de kan ha planer om å flytte fra landet igjen. Behov for fleksibilitet kan gjøre at noen velger å leie bolig, til tross for et trygt inntektsgrunnlag, og denne situasjonen gjelder trolig spesielt for noen grupper arbeidsinnvandrere. Utvalget påpeker også at gode og stabile boforhold er viktig, særlig for arbeidsinnvandrere med barn. Utvalget peker også på at nyankomne arbeidsinnvandrere kan også primært være ute etter et rimelig sted å sove, slik at de kan spare penger (NOU 2022:18, 2022). Dette kan også sees i sammenheng med

statistikk over trangboddhet⁴ blant enkelte innvandrergupper: Samlet bor 18 prosent av arbeidsinnvandrerne trangt. Det er forskjell innad i gruppen, med nærmere 24 prosent trangbode blant arbeidsinnvandrere fra Spania, nærmere 22 prosent av de fra Romania, 21 prosent fra Polen, nesten like mange av de fra Italia, 19 prosent av de fra Latvia, og 17 prosent fra Litauen, sammenliknet med 9 prosent av de som kommer fra Storbritannia og Nederland (Arnesen, 2020).

Videre er sammenhengen mellom sårbarhet for utnyttning og det å være avhengig av å få bolig gjennom arbeidsgiver påpekt i rapportene *Menneskehandel i arbeidslivet* (Brunovskis & Ødegård, 2019) og *Grov utnyttning av utenlandske arbeidstakere – grensen mellom det regulære arbeidslivet og menneskehandel* (Brunovskis & Ødegård, 2022).

I 2023 ga Kirkens Bymisjon ut rapporten *I COUNT* som kartla bostedsløse EU-migranter (Kirkens Bymisjon, 2023a). Rapporten påpekte at bostedsløse EU-migranter er marginaliserte og kan ha begrenset tilgang til velferdssystemet, selv i tilfeller der de har bodd og jobbet i Norge i flere år. De som har en usikker arbeidssituasjon blir sårbare på flere fronter, og mange blir avhengige av å få bolig gjennom arbeidsgivere. Dette setter dem i et sterkt avhengighetsforhold, og det å miste jobben kan også føre til bostedsløshet. Rapporten påpeker også at mange som får bolig gjennom arbeidsgiver jobber i konjunkturutsatte deler av arbeidslivet hvor kortvarige arbeidsforhold er vanlige. En av konklusjonene i rapporten er at det er behov for mer kunnskap for å utvikle treffsikre tiltak for å forbedre arbeidsinnvandreres bosituasjon, og at «omfanget av uakseptable boforhold bør kartlegges, og koblinger mellom bosituasjon og tilknytningsform til arbeidslivet bør undersøkes» (Kirkens Bymisjon, 2023a, s. 62).

---

⁴ Trangboddhet defineres slik: «Husholdninger hvor 1) antall rom i boligen er mindre enn antall personer eller én person bor på ett rom, og 2) antall kvadratmeter (p-areal) er under 25 kvm per person, regnes som trangbode husholdninger» (Arnesen, 2020).

4 Hva er bekymringene i feltet?

Som en del av arbeidet med dette notatet har vi gjort en enkel informasjonsinnhenting blant aktører som er i kontakt med denne gruppen og/eller jobber med relevant tematikk knyttet til bolig og boforhold: Arbeidstilsynet, Caritas, Fellesforbundet, Frelsesarmeens migrasjonssenter, Kirkens Bymisjon avdeling fattige tilreisende og Leieboerforeningen. Hensikten har vært å identifisere hvilke observasjoner de har gjort og å peke på kunnskapshull og relevante problemstillinger som bør undersøkes videre. Intervjuene med aktørene viser at de møter arbeidsinnvandrere med ulik posisjon på boligmarkedet. Arbeidstilsynet og Fellesforbundet har primært innsikt i situasjonen for arbeidsinnvandrere hvor boligen på en eller annen måte har tilknytning til arbeidsforholdet. Caritas og Frelsesarmeens migrasjonssenter møter arbeidsinnvandrere med ulik posisjon på boligmarkedet: personer som leier bolig, de som bor i boliger besørget av arbeidsgiver og personer som ikke har et sted å bo. Kirkens bymisjon avdeling fattige tilreisende har et engasjement overfor arbeidsinnvandrere og fattige tilreisende som er særlig sårbare på boligmarkedet og hvor mange ikke har et sted å bo (les: bostedsløse). Leieboerforeningen får primært henvendelser fra arbeidsinnvandrere som møter utfordringer knyttet til at de leier bolig.

I denne delen vil vi først presentere en oversikt over hva aktørene sier om hvordan arbeidsinnvandrere de møter bor, og deretter hvilke problemer de erfarer knyttet til arbeidsinnvandreres boforhold. Basert på vårt materiale kan vi ikke si noe om omfang eller utbredelse av problemene disse tiltakene og organisasjonene peker på. Informasjonsinnhenting dreier seg også i all hovedsak om erfaringer fra Oslo og omegn. Det er betydelige regionale forskjeller i boligmarkedene i landet, og det kan også være ulike problemstillinger for arbeidsinnvandrere avhengig av hvilken del av arbeidslivet de jobber i. De store byene kan ha stor konkurranse om og høye priser på boliger, mens på mindre steder og for eksempel arbeid innenfor fiskeindustri og verft, kan et problem være en mangel på muligheter for å leie bolig i det hele tatt.

Temaene faller inn i noen hovedkategorier: dels er det snakk om utfordringer arbeidsinnvandrere deler med andre (utsatte) grupper, og dels er det spesielle problemstillinger for arbeidsinnvandrere. Det siste gjelder særlig utfordringer som oppstår for de som får bolig gjennom arbeidsgiver eller andre som er knyttet til arbeidsforholdet.

4.1 Hvordan bor arbeidsinnvandrere?

Det finnes lite systematisk kunnskap om hvordan arbeidsinnvandrere bor, men ut fra organisasjonenes tilbakemeldinger har vi observert følgende posisjoner på boligmarkedet:

- leier egen bolig
- leier rom eller andel i bolig sammen med andre.
- bor i bolig/leilighet sammen med andre, organisert av arbeidsgiver eller noen som har formidlet kontakt til arbeidsgiver

- bor i bolig/leilighet, organisert av arbeidsgiver eller noen som har formidlet kontakt til arbeidsgiver
- bor i brakkerigg, organisert av arbeidsgiver eller noen som har formidlet kontakt til arbeidsgiver
- uten egen bolig, bor hos venner/bekjente
- uten egen bolig, bor ute eller benytter overnattingstilbud i regi av frivillige organisasjoner

Dette er ingen utfyllende liste, men illustrerer noe av mangfoldet i hvordan arbeidsinnvandrere bor. I denne oversikten finner vi ikke de som eier egen bolig. Det har sammenheng med tilnærmingen i prosjektet og hvilke organisasjoner vi har inkludert.

4.2 Lav tilgang til leieboliger

Generelt melder de vi har snakke med om at det er vanskelig for tiltakenes brukere å finne utleieboliger, i tråd med hva som er erfaringene generelt i markedet. Etterspørselen etter leieboliger har økt, og her er bosetting av mange ukrainske flyktninger i et allerede presset leiemarkedet en del av bildet. Kommunene har mottatt et høyt antall ukrainske flyktninger, og de har i hovedsak vært avhengig av det private leiemarkedet for å finne boliger til flyktningene (Asplan Viak, 2023). En studie av bosetting og integrering av ukrainere i Norge viser at en av de største utfordringene for å bosette flere i kommunene er mulighet for å finne tilgjengelige og egnede boliger (Hernes et al., 2023) (Hernes mfl. 2023).

I begynnelsen av januar 2024 bodde det 1544 ukrainske flyktninger i Oslo (dette utgjør 76 prosent av alle flyktningene bosatt i Oslo). IMDi har anmodet Oslo kommune om å bosette 1650 flyktninger i 2024 (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2024b; Oslo kommune, 2024). Noen av organisasjonene sier at arbeidsinnvandrere de har kontakt med opplever at en del utleiende helst vil leie ut til ukrainere. Vi har ikke vært i stand til å bekrefte eller avkrefte at dette forekommer.

De ideelle organisasjonene melder at flere brukere ønsker hjelp med å finne bolig, men at dette ikke er noe de er i posisjon til å bistå med. Noen av arbeidsinnvandrerne de har snakket med forteller at de går på svært mange visninger uten å nå opp. De opplever seg diskriminert og nedvurdert som mulige leietakere, og de ønsker derfor at tiltakene skal «gå god for» dem. Få leieboliger i forhold til etterspørsel øker utleierens muligheter for seleksjon. En rapport fra Samfunnsøkonomisk analyse viser at personer med arabisk klingende navn blir diskriminert på leiemarkedet for boliger og at diskrimineringen er større i mer pressede leiemarkeder og særlig i Oslo (Samfunnsøkonomisk analyse, 2023a). Vi kjenner ikke til tilsvarende studier for personer med mer typisk østeuropeiske navn. Forbrukerrådet (2021) har vist at 2 av 10 leietakere har opplevd diskriminering i leiemarkedet. Det gjort flere studier som viser at det er flere grupper som sliter i leiemarkedet, og at de mest sårbare risikerer å henvises til en useriøs del av (Grødem & Sandbæk, 2013; Sandlie & Seeberg, 2013; Sørvoll & Astrup, 2023).

4.3 Høy pris

Vi har vært inne på at leieprisene for bolig har steget bratt de siste par årene og at prisnivået er høyt, særlig i Oslo. SSBs leiemarkedsundersøkelse for 2023 viser at gjennomsnittsprisen for årlig leie per kvadratmeter i Oslo lå på 3600 kroner, sammenliknet med 2680 kroner i landet som helhet (Statistisk sentralbyrå, 2023b). Det er dermed færre boliger som er innenfor rekkevidde for de som har lav inntekt. Informanter i de ideelle organisasjonene forteller at brukerne deres både må bruke større del av inntekten på boutgifter, samtidig som de bor dårligere. Arbeidsinnvandrere har ofte som mål å tjene seg opp penger for å kunne skape et bedre liv på sikt og har migrasjon som en strategi for sosial mobilitet. Dette blir vanskeligere når en større del av inntekten blir spist opp av boutgifter, kombinert med at kronekursen har vært lav. Det høye prisnivået kan være en driver for at arbeidsinnvandrere som er kortere perioder i Norge ikke har økonomi til å prioritere akseptable boforhold, eller at høyt prisnivå blir en driver for et større useriøst leiemarked med dårlige boforhold.

4.4 Boligkvalitet

Informantene i de frivilliges tiltak melder om at de kjenner til veldig dårlige boforhold i leieboligene brukerne deres bor i. Flere er trangbodde – et eksempel er en vanlig leilighet med to soverom hvor det bodde åtte voksne menn. Leieboere har generelt dårligere boforhold enn eiere, og en høyere andel av innvandrere er trangbodde enn befolkningen for øvrig, slik vi var inne på i forrige kapittel. En del av arbeidsinnvandrerne som bor i kollektiver eller bofellesskap vil sannsynligvis ikke inkluderes i boforholdsstatistikken fordi de ikke registrert som den som er leietaker / tilskrevet bolig (Revoltd & Andersen, 2022). Andre eksempler på dårlig bokvalitet er mangel på tilgang til eget bad, mugg og andre helseskadelige forhold i boligen. Et eksempel var en barnefamilie som betalte 12 000 kroner i måneden for å bo i en leilighet uten eget toalett. Det at leiligheten ikke hadde eget bad hadde også som konsekvens at de ikke kvalifiserte til å søke bostøtte. Et annet eksempel var en barnefamilie i en leilighet med svært dårlige forhold, blant annet mugg, noe som førte til helseproblemer hos barna.

Informantene i tiltakene erfarer også at det er høy terskel for å få hjelp med bolig fra kommunen. Det er strenge sosiale kriterier for tildeling av kommunal bolig. I Oslo er det krav om to års botid i kommunen. Flere av arbeidsinnvandrerne som har inntekt kvalifiserer ikke til kommunal bolig. I tiltakene erfarer de samtidig at det også kan være dårlige boforhold i de kommunale boligene.

4.5 Utnyttning og dårlige leieforhold

I informasjonsinnhenting er det kommet opp flere eksempler på hvordan arbeidsinnvandrere kan bli sårbare for utnyttning og lovbrudd i tilknytning til bolig.

Noen av overtrampene henger sammen med at arbeidsinnvandrerne kan ha begrenset informasjon om lovverk og rettigheter. I tillegg har de lite kunnskap om hvordan det norske leiemarkedet for bolig fungerer. Tiltakene melder om brukere som har opplevd at utleier har satt prisen betydelig opp flere ganger i løpet av et år, noe som er i strid med reguleringene i husleieloven. Det er også eksempler på leietakere som har blitt presset til å sette inn depositum på utleiers konto istedenfor på en ordentlig depositumskonto.

Når utleier kontrollerer depositumet på denne måten, er det også flere som har opplevd at det har blitt holdt ulovlig tilbake, eller at utleieren truer med at man ikke får det tilbake dersom man flytter. Dermed blir det vanskelig å avslutte et dårlig leieforhold. Andre forhold det er rapportert om, er ren og skjær svindel, hvor folk er blitt lurt til å sette inn penger for depositum på leiligheter som viser seg å ikke være disponert av den som har utgitt seg for å være utleier. Dette illustrerer at et sterkt presset leiemarked kan føre til at arbeidsinnvandrere blir sårbare for å møte en useriøs del av leiemarkedet.

4.6 Begrensede muligheter ved konflikter

Generelt opplever aktørene vi har snakket med at leietakerne har en svak posisjon i forholdet til utleier. De som klager eller går i konflikt med utleier risikerer at leieforholdet blir sagt opp eller ikke fornyet. Dermed blir terskelen veldig høy, og særlig der leietakerne også stiller lenger bak i køen enn mange andre – slik særlig utsatte grupper av arbeidsmigranter opplever er tilfelle. Det kan ha tatt lang tid å finne den boligen man har og dermed opplever de det ikke realistisk å begynne på nytt. De kan heller ikke vite om de vil få de samme problemene med neste utleier. I realiteten kan det framstå som om flytting er det eneste maktmiddelet leietakeren har, samtidig som det kan ramme dem selv hardere enn det rammer utleier. Samtidig er det også slik at arbeidsinnvandrere kan ha lite informasjon om sine rettigheter som leietaker, og generelt hvordan boligmarkedet fungerer.

4.7 Bolig knyttet til arbeidsforholdet

For en del arbeidsinnvandrere er arbeidsgiver ansvarlig for bolig. Dette kan sette dem i en sårbar situasjon, hvor de kan miste bostedet sitt hvis de mister jobben.

Konsekvensen kan bli at det hever terskelen for å kreve rettigheter eller ta opp kritikkverdige forhold på arbeidsplassen. Blant de instansene vi har snakket med, er Arbeidstilsynet og Fellesforbundet aktører som har direkte kjennskap til denne gruppen hvor arbeidsgiver ordner bolig. Samtidig møter også flere av organisasjonene denne gruppen gjennom sine aktiviteter. Arbeidsgiver kan ordne bolig i form av egne boliger eller leiligheter, bofellesskap og brakkerigger.

I de tilfellene boligen stilles til disposisjon av arbeidsgiver, faller dette innunder regelverket for innkvartering. Dette betyr at det stilles en del krav til forsvarlighet i boligen og at Arbeidstilsynet har tilsynsmyndighet. Denne tilsynsmyndigheten faller bort i tilfeller der arbeidstakerne får bolig gjennom andre – for eksempel et firma som har formidlet kontakt til arbeidsgiver. I slike tilfeller vil likevel avhengigheten være sterk fordi boligen er indirekte koblet til arbeidsforholdet.

I informasjonsinnhentingen vår ble det fortalt om et eksempel der arbeidere ved en arbeidsplass ønsket å kreve fast ansettelse. De trakk imidlertid saken, og de som bisto dem fikk et klart inntrykk av at dette var fordi de ble truet med å miste boligene sine.

Det er også flere eksempler på at arbeidsgivere tar høye priser for veldig dårlige boliger, og dette regnes inn som lønn og blir trukket fra utbetalingene. På bakgrunn av erfaringene er dårlige boforhold nå kommet inn som ett av tiltakene i regjeringens handlingsplan mot sosial dumping. I tiltak 9 heter det at kravene til innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker må tydeliggjøres (Arbeids- og

inkluderingsdepartementet, 2022). Arbeidstilsynet har hatt på høring et forslag om å presisere kravene til innkvartering i et eget kapittel i forskrift om arbeidsplasser og arbeidslokaler (Arbeidstilsynet, 2023a). I perioden 2017–2023 ble det gjennomført om lag 2 700 tilsyn med innkvartering som arbeidsgiver stiller til rådighet for arbeidstaker. Arbeidstilsynet avdekket brudd på bestemmelsen i om lag ett av fem tilsyn (484 tilsyn / 18 prosent), og fulgte opp med 535 reaksjoner (Kilde: epostkommunikasjon med Arbeidstilsynet). Bruddprosenten er etter Arbeidstilsynets vurdering betydelig, og viser at uforsvarlig innkvartering er forholdsvis utbredt. Denne bruddprosenten har vært høy over år. Flere landsomfattende tariffavtaler har også bestemmelser om standard for innkvartering.

4.8 Bolig er mer enn bolig: folkeregistrering og sosiale tjenester

Hvordan arbeidsinnvandrere er registrert i Norge har betydning for hvilke rettigheter og muligheter de har. Kirkens bymisjon har hatt en egen satsning hvor de har sett på hvordan arbeidsmigranter er sårbare for å havne utenfor det norske sikkerhetsnett, og en av årsakene til dette handler om at de ikke er registrert som bosatt i Norge. Ett av funnene deres er at mange av de som de er i kontakt med er registrert med d-nummer, selv om de har vært i Norge i mange år (Kirkens Bymisjon, 2023b).

Det å ha en bolig har dermed betydning for arbeidsinnvandrere også utover det å ha et sted å bo. Muligheten for å folkeregistrere seg og melde flytting til Norge avhenger av at man kan sannsynliggjøre at man skal bo her. Når man melder flytting til Norge får man et fødselsnummer og blir regnet som bosatt. Dette kan ha flere praktiske implikasjoner. Flere banker krever at man er folkeregistrert for å kunne få BankID. Det kan framstå som om noen banker har en strengere praksis på dette enn nødvendig, fordi det også skal være mulig å få BankID når man er registrert med d-nummer. Hvis man ikke har BankID, kan det være vanskelig å opprette depositumskonto og å bruke andre elektroniske tjenester.

Skatteetaten sier på sine nettsider at man kan melde flytting til Norge ved å legge ved dokumentasjon på for eksempel en «... arbeidskontrakt over en viss lengde, eller dokumentasjon på at du eier eller langtidsleier en bolig her.» (Skatteetaten, 2021). Sannsynligheten for at det er snakk om en reell flytting til Norge avgjøres ved en helhetsvurdering, men flere av de vi har snakket med i organisasjonene opplever at det er dels streng og dels ulik praksis knyttet til hvem som får registrert seg med et fødselsnummer. En av aktørene vi har snakket med fortalte at de kjente til en arbeidsplass hvor omtrent halvparten av arbeidsinnvandrerne som jobbet der fikk godkjent søknaden sin om fødselsnummer, mens de andre ikke fikk det, selv om de fleste omstendighetene rundt oppholdene deres i Norge ellers var like.

Informanter i organisasjonene melder at kravet til dokumentasjon av langtidsleie av bolig skaper en barriere for registrering med fødselsnummer, også for arbeidsinnvandrere som har oppholdt seg, og har til hensikt å oppholde seg, i Norge i lengre tid. Organisasjonene erfarer at i praksis har Skatteetaten ofte krevd at leietakeren har langtidskontrakt med hjemmelshaveren på boligen, noe som gjør at for eksempel framleie ikke blir godkjent som dokumentasjon. Når det er vanskelig på boligmarkedet er det også arbeidsinnvandrere som går med på avtaler der de får leie bolig, men ikke

kan bruke adressen i offentlig sammenheng eller til å registrere seg med, for eksempel fordi den de leier hos vil unngå å betale skatt.

Man kan i prinsippet ha rett til sosiale tjenester i Norge når man er registrert med et d-nummer, men det avgjørende er om en har «bopel» i Norge. Det er spesifisert i et rundskriv hvordan dette skal tolkes (Arbeids- og velferdsetaten, 2012; sosialtjenesteloven, 2011). I praksis skaper dette en Catch 22-situasjon: arbeidsinnvandrere som har problemer med bolig får heller ikke rett til hjelp med bolig, *fordi* de har problemer med bolig.

Boligforhold handler dermed om mer enn «bare» boligen for denne gruppa: Problemer med å komme inn på boligmarkedet kan i sin tur føre til problemer også med tilgang til rettigheter og tjenester generelt og dermed bidra til å skape og forsterke sårbarhet for de som allerede er blant de mest utsatte gruppene blant arbeidsinnvandrere.

5 Oppsummering og konklusjon

Det norske arbeidsmarkedet er utsatt for konjunktursvingninger og samfunnet har et behov for arbeidsinnvandring og tilgang på fleksibel arbeidskraft. Men hva skjer når de som kommer trenger et sted å bo, og boligmarkedet kanskje er lite fleksibelt og tilpasset denne gruppens behov? Denne gjennomgangen viser at den norske boligmodellen med et begrenset leiemarked kan skape utfordringer. En særlig dimensjon er at det norske leiemarkedet i all hovedsak består av private utleiery og at det i liten grad er et utviklet profesjonelt utleietilbud. Økt press i leiemarkedet og høye priser ser ut til å ha økt arbeidsinnvandrernes sårbarhet i boligmarkedet, og dette kan bidra til at flere presses ut i boligmarkedets randsone og møter med useriøse utleiery. Bekymringer for boforholdene til arbeidsinnvandrere, og særlig de mest utsatte gruppene, handler i stor grad om den maktskjjevheten som oppstår mellom den som trenger bolig og den som tilbyr bolig. Det handler både om de som finner bolig selv, og de som får tilgang til bolig gjennom arbeidsgiver. Mange av de utfordringene som er kommet fram i denne informasjonsinnhentingene deler arbeidsinnvandrere med andre som er avhengige av leiemarkedet for boliger. I tillegg har de andre utfordringer:

- Det er behov for fleksibilitet og kortere tidshorisonter for leie når det er begrensede muligheter for slik leie i markedet.
- Sårbarhet og avhengighet oppstår når boligen på en eller annen måte er knyttet til arbeidsforholdet.
- Problemer med å finne et sted å bo kan også gjøre det vanskelig å få tilgang til andre rettigheter, selv med lang botid i Norge.

Problemstillingene som er kommet opp i dette arbeidsnotatet belyser mangler i boligpolitikken, når den ikke fanger opp situasjonen for denne gruppen vanskeligstilte på boligmarkedet. Notatet har også vist at en del av arbeidsinnvandrere faller ut av offisielle oversikter og statistikker som følge av måten de er registrert i Norge. Det kan gjelde boforholdsregistre som ikke nødvendigvis fanger opp arbeidsinnvandrere som leier i kollektiver eller bofellesskap, og det gjelder arbeidsinnvandrere som ikke faller ut av de offisielle tellingene av bostedsløse. Status på boligmarkedet og bostedsregistrering i Norge har betydning for tilgangen til velferdssystemet. Dette illustrerer sammenhengen mellom bolig-/velferdspolitik og politikk knyttet til Norges behov for arbeidskraft. Det framstår som det er lite konsistens mellom disse politikkområdene, og det er også kunnskapshull som gjør det vanskeligere å utvikle gode og treffsikre tiltak.

5.1 Kunnskapsbehov

Oversikt over arbeidsinnvandreres boforhold

Det er gjort noen få studier med hovedfokus på arbeidsinnvandrere og boligforhold, men de er mer enn ti år gamle og det er mye som har skjedd i mellomtiden. Det er behov for mer systematisk oversikt over ulike grupper av arbeidsinnvandreres boforhold.

Den begrensede gjennomgangen som er presentert i dette arbeidsnotatet viser at det er behov for mer kunnskap om arbeidsinnvandrernes boforhold og utfordringer i møte med det norske boligmarkedet. Det er særlig behov for informasjon om situasjonen for de som ikke har (permanent) bosatt seg i Norge (etablert seg), men har et midlertidig perspektiv for sitt opphold. Vi ser at følgende tema og problemstillinger bør undersøkes nærmere:

Hvordan er arbeidsinnvandrernes boforhold

- når arbeidsgiver er ansvarlig for innkvartering
- i leiemarkedet

Hvilke strategier har arbeidsgivere for å tilby forsvarlige boforhold for arbeidsinnvandrere?

- Hvilke boliger stiller de til rådighet?
- Hvordan vurderer de etablerte krav til forsvarlighet, og hvilke hensyn mener de er vesentlige når det gjelder å tilby bolig for arbeidstakere?

Hvilke behov har de ulike gruppene av arbeidsinnvandrere når det gjelder bolig?

- Hvilke eventuelle utfordringer erfarer de når de leter etter et sted å bo?
- Forsterker dyrtid og flyktingestrøm arbeidsinnvandreres utfordringer i boligmarkedet?

Hva kjennetegner arbeidsinnvandrernes boligkarriere i Norge?

- De som har slått seg ned – bosatt i Norge?
- De som har langvarige (flere) midlertidige opphold / pendlere?

Hvordan påvirkes arbeidsinnvandreres strategier i boligmarkedet av deres tidsperspektiv på opphold i Norge?

- Hvilken betydning har arbeidsinnvandreres tilknytning til hjemlandet i form av forpliktelser, hus og familie, for deres boligstrategier i Norge?

Hva kjennetegner situasjonen til de mest sårbare arbeidsinnvandrerne.

- Hvor mange er det, og hvordan bor de, oppholder seg, og hva karakteriserer deres situasjon?

Hvilke barrierer finnes eventuelt i regelverk, systemer og praksis for at arbeidsinnvandrere kan ha trygge boforhold?

- Hvilke eventuelle juridiske tiltak kan ha betydning for å sikre arbeidsinnvandrere trygge boforhold?

Arbeidsmigrasjon i møte med den norske boligmodellen

Spørsmål som bør belyses handler overordnet om hvordan den norske boligmodellen fungerer i lys av behovet for arbeidsinnvandring, hva som er arbeidsinnvandreres strategier i boligmarkedet og hvilke løsninger som trengs. Kombinasjonen av at flere

arbeidsinnvandrere trenger midlertidige boliger og at private utleiery ofte ønsker mer forutsigbarhet, gjør at det er et begrenset marked for passende boliger. Det er begrenset systematisk kunnskap om boligforholdene for arbeidstakere som får bolig gjennom arbeidsgiver (innkvartering) eller i tilknytning til arbeidsforholdet, og ikke minst, hvordan forholdene er der hvor Arbeidstilsynet ikke har tilsynsmyndighet. Videre har vi pekt på at det er et stort kunnskapshull på den skjulte bostedsløsheten – arbeidsinnvandrere som er uten egnet bolig, men som ikke synes i statistikken eller er i kontakt med velferdsapparatet.

I et overordnet perspektiv handler disse spørsmålene om det er en overenstemmelse mellom kart og terreng i lys av den betydelige og nødvendige arbeidsinnvandringen til Norge: Hvordan står regelverket og politikken i forhold til hvordan folk kommer til, oppholder seg og lever i Norge i dag?

6 Referanser

- Aasland, A. & Søholt, S. (2019). Boforhold og boligtilfredshet blant innvandrere i Distrikts-Norge. *Tidsskrift for Boligforskning*, 2(2), 112–130.
<https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2019-02-06>
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2022). *Handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet*. regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/test/id2928944/>
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2023, 13. November). *Arbeidsinnvandring* [Redaksjonellartikkel]. Regjeringen.no; regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/arbeidsliv/arbeidsmarked-og-sysselsetting/innsikt/arbeidsinnvandring/id976/>
- Arbeids- og sosialkomiteen. (2023). *Innst. 15 S (2023–2024)* [Inns]. Stortinget; arbeids- og sosialkomiteen. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2023-2024/inns-202324-015s/?m=1&s=seriøst>
- Arbeids- og velferdsdirektoratet. (2018). *Veileder for NAV-kontoret ved vurdering av lovlig opphold for EØS-borgere*. <https://www.nav.no/nav.no-ressurser/filer/person/arbeid/diverse/veileder-for-nav-kontoret-ved-vurdering-av-lovlig-opphold-for-eos-borgere.pdf>
- Arbeids- og velferdsetaten. (2012). *Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i NAV - Lovdata*. <https://lovdata.no/nav/rundskriv/r35-00>
- Arbeidstilsynet. (2023a). *Høyring—Forslag om å forskriftsfeste krav til forsvarleg innkvartering som arbeidsgivar stiller til rådighet for arbeidstakar*.
<https://www.arbeidstilsynet.no/regelverk/horinger/hoyring-forslag-om-a-forskriftsfeste-krav-til-forsvarleg-innkvartering-som-arbeidsgivar-stiller-til-radighet-for-arbeidstakar/>
- Arbeidstilsynet. (2023b). *Pressemelding. Høring: Arbeidstilsynet vil tydeliggjøre kravet til forsvarlig innkvartering*.
<https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/18016942/horing-arbeidstilsynet-vil-tydeliggjore-kravet-til-forsvarlig-innkvartering?publisherId=14974413>
- Arbeidstilsynet. (n.d.). *Innkvartering av arbeidstakere*.
<https://www.arbeidstilsynet.no/tema/innkvartering-av-arbeidstakere/>
- Arnesen, P. K. (2020, 15. December). *Innvandrere bor trangere*. ssb.no.
<https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-bor-trangere>
- Asplan Viak. (2023). *Kommunenes erfaringer med å fremskaffe bolig til ukrainske flyktninger*.

Benedictow, A., Marie, M., Gyene, M. & Salte, V. (2020). *Vanskeligstilte på boligmarkedet og betydningen av et velfungerende langsiktig leiemarked*. SØA.

Berge, C. (2023, 12. December). *Syssetting blant innvandrere og utenlandske pendlere* [Ppt]. Tall og statistikk om arbeidsinnvandring til Norge 2023, Fafo, LO Media Studio. <https://www.fafoestforum.no/images/Lysark/231212-christoffer-berge.pdf>

Berge, C. & Johansen, I. (2023, 28. June). *Utenlandske pendlere tilbake på nivået før pandemien*. SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/syssetting/artikler/utenlandske-pendlere-tilbake-pa-nivaet-for-pandemien>

Brunovskis, A. & Ødegård, A. M. (2019). *Menneskehandel i arbeidslivet* (2019:35). Fafo. <https://www.fafo.no/images/pub/2019/20732.pdf>

Brunovskis, A. & Ødegård, A. M. (2022). *Grov utnyttning av utenlandske arbeidstakere* (2022:14). Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/grov-utnyttning-av-utenlandske-arbeidstakere>

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. (2006). *Veiledning for myndighetsutøvelse av tilsyn utført av brann- og feiervesenet*. <https://www.dsb.no/lover/brannvern-brannvesen-nodnett/veiledning-til-forskrift/veiledning-for-myndighetsutovelse-av-tilsyn-utfort-av-brann--og-feiervesenet/>

Forbrukerrådet. (2021). *Å leie bolig i Norge*. Forbrukerrådet. <https://storage02.forbrukerradet.no/media/2021/03/a-leie-bolig-i-norge-1.pdf>

Grødem, A. S. & Sandbæk, M. L. (2013). *Helt bakerst i køen. Barnefamilier med ustabile boforhold* (2013:45). Fafo. <https://www.fafo.no/images/pub/2013/20335.pdf>

Hansen, I. L. S. (2021). Bolig som grunnleggende levekårsfaktor. In A. Solstad, T. Bliksvær, M. Iversen, I. L. S. Hansen, Kjelleaold, V. Nordvik & J. Sørvoll (Eds.), *Boligsosialt arbeid* (pages 47–67). Universitetsforlaget.

Hernes, V., Aasland, A., Deineko, O., Myhre, M. H., Liodden, T., Myrvold, T., St, M. & Danielsen, Å. Ø. (2023). *Reception, settlement and integration of Ukrainian refugees in Norway: Experiences and perceptions of Ukrainian refugees and municipal stakeholders (2022-2023)* (2023:11). NIBR.

Hugnes Lien, H. & Handeland Skjæveland, M. (2023). *Svak økning i arbeidsledigheten i november*. SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/syssetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen/artikler/svak-okning-i-arbeidsledigheten-gjennom-aret-copy>

Husbanken. (2023). *Leie til eie*. <https://www.husbanken.no/boligsosialt-arbeid/leie-til-eie/>

husleieloven. (1999). *Lov om husleieavtaler (husleieloven)—Lovdata*. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-03-26-17/>

Husleielovutvalget. (2023, 16. August). Husleielovutvalget. *Husleielovutvalget*. <https://nettsteder.regjeringen.no/husleielovutvalget/>

Husleietvistutvalget. (2024, 26. January). *Husleietvistutvalget*. <https://www.htu.no/>

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2022). *Ord og begreper / IMDi*. Integrerings- Og Mangfoldsdirektoratet. <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/ord-og-begreper/>

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2023). *Demografi*. IMDi. <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/indikatorer-for-integrering-2023/demografi2023/>

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2024a). *Innhold i introduksjonsprogrammet*. Introduksjonsprogrammet. <https://introduksjonsprogrammet.imdi.no/innhold/>

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2024b). *Oppmodning om busetting for 2024*. IMDi. <https://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/bosettingsprosessen/imdis-anmodning/>

Kirkens Bymisjon. (2023a). *I COUNT Bostedløse EU-migranter i Norge* (Rapport 2023). Kirkens Bymisjon. <https://kirkensbymisjon.fra1.digitaloceanspaces.com/content/uploads/2023/05/24230100/I-COUNT.-Bostedslose-EU-migranter.pdf>

Kirkens Bymisjon, A. (2023b, 19. January). *Høringssvar fra Kirkens Bymisjon* [Horing]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2022-18-mellom-mobilitet-og-migrasjon/id2959506/>

Kirknes, L. M. (2020, 17. September). *Disse falleferdige brakkene ble leid ut til utenlandske arbeidere*. <https://frifagbevegelse.no/nettverk/disse-falleferdige-brakkene-ble-leid-ut-til-utenlandske-arbeidere-6.158.729330.8ddfc2acb8>

Kommunal- og distriktsdepartementet. (2022, 22. March). *Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken (2021 – 2024)* [Oversiktsside]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/boligmarkedet/boligsosial-strategi/id2786896/>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2020). *Alle trenger et trygt hjem. Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken (2021-2024)*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/c2d6de6c12d5484495d4ddeb7d103ad5/opdatert-versjon-alle-trenger-en-nytt-hjem.pdf>

Leieboerforeningen. (2023). *Oversikt over regelverk som regulerer krav til boliger*. Leieboerforeningen. <https://www.leieboerforeningen.no/rettigheter/oversikt-over-regelverk-som-regulerer-krav-til-boliger/>

Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet. (2022). *Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet—Lovdata* (LOV-2022-12-20-121). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2022-12-20-121>

NOU 2022:18. (2022). *Mellom mobilitet og migrasjon Arbeidsinnvandreres integrering i norsk arbeids- og samfunnsliv.*

<https://www.regjeringen.no/contentassets/feeda3a5578449ae9ef3b865f0f13e29/no/pdfs/nou202220220018000dddpdfs.pdf>

NTB. (2020, 10. September). *Arbeidstilsynet fant lovbrudd i alle tilsyn med sesongbasert landbruk.* <https://frifagbevegelse.no/nyheter/arbeidstilsynet-fant-lovbrudd-i-alle-tilsyn-med-sesongbasert-landbruk-6.158.728471.d7a2b0acdd>

Ødegård, A. M. & Andersen, R. K. (2021). *Arbeids- og levekår for bosatte arbeidsinnvandrere fra Polen og Litauen* (2021:14). Fafo.
<https://www.fafo.no/images/pub/2021/20781.pdf>

Ødegård, A. M., Andersen, R. K., Dapi, B. & Aagestad, C. (2022). *Arbeidsinnvandring fra tredjeland* (2022:17). Fafo.

Oslo kommune. (2024). *Ankomst av flyktninger i Oslo—Flyktninger og inkludering.* Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/flyktninger-og-inkludering/ankomst-av-flyktninger-i-oslo/>

Revold, M. K. & Andersen, E. (2022). *Hvilke personer er ikke i boforholdsregisteret?* (Notater: 2022/6). Statistisk sentralbyrå.

Rønning, F. (2018, 9. November). *Ingen er stilt til ansvar – ti år etter at sju polske bygningsarbeidere omkom i en brann i Drammen.* <https://frifagbevegelse.no/magasinet-for-fagorganiserte/ingen-er-stilt-til-ansvar--ti-ar-etter-at-sju-polske-bygningsarbeidere-omkom-i-en-brann-i-drammen-6.183.589326.55aae29ee4>

Ruud, M. E., Schmidt, L., Sørli, K., Skogheim, R. & Vestby, G. M. (2014). *Boligpreferanser i distriktene* (NIBR-rapport) [NIBR-rapport]. By- og regionforskningsinstituttet NIBR. <https://doi.org/10.7577/nibr/rapport/2014/1>

Ryssdal, C. (2024, 11. January). *Historisk vekst i leiepriser.* <https://www.finansavisen.no/bolig/2024/01/11/8081322/historisk-vekst-i-leiepriser>

Samfunnsøkonomisk analyse. (2023a). *Diskriminering i det norske leiemarkedet for boliger* (Rapport 23-2023). Samfunnsøkonomisk analyse.
<https://static1.squarespace.com/static/576280dd6b8f5b9b197512ef/t/6544e07a67d94c61b5fc16ef/1699012731535/R23-2023+Diskriminering+i+leiemarkedet.pdf>

Samfunnsøkonomisk analyse. (2023b). *Utleiere og tilbudet i det norske leiemarkedet for boliger* (Rapport 13-2023). Samfunnsøkonomisk analyse.
<https://static1.squarespace.com/static/576280dd6b8f5b9b197512ef/t/64d1c5e9a42a21469c04dcd6b/1691469291523/R13-2023+Utleiere+og+tilbudet+i+det+norske+leiemarkedet+for+boliger.pdf>

Sandlie, H. C. & Seeberg, M. L. (2013). *Fremtidens leiemarked i et internasjonalt arbeidsmarked* (NOVA Notat 1/13; NOVA Notat). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). <https://doi.org/10.7577/nova/notat/2013/1>

Skatteetaten. (2021). *Dette er kravene som må oppfylles for å bli registrert som bosatt i Folkeregisteret—Skatteetaten.*

<https://www.skatteetaten.no/presse/nyhetsrommet/dette-er-kravene-som-ma-oppfylles-for-a-bli-registrert-som-bosatt-i-folkeregisteret/>

Søholt, S., Ødegård, A. M., Lynnebakke, B. & Eldring, L. (2012). *Møte mellom internasjonalt arbeidsmarked og nasjonalt boligmarked.* By- og regionforskningsinstituttet NIBR. <https://doi.org/10.7577/nibr/samarbeidsrapport/2012/5>

Solem, L. K. (2014, 10. December). - Her bodde 13 bilvaskere. *Dagens næringsliv.* <https://www.dn.no/arbeidsliv/arbeidsmiljo/arbeidstilsynet/finans/-her-bodde-13-bilvaskere/1-1-5266979>

Sørvoll, J. & Astrup, K. C. (2023). Botrygghet på leiemarkedet i dyrtida. En diskusjon av virkemidler som kan redusere boutgiftsbelastningen til leieboere med lave inntekter. In *46* [Working paper]. NOVA/OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3100602>

sosialtjenesteloven. (2011). *Lov om sosiale tjenester m.v. (Sosialtjenesteloven)—Lovdata* (LOV-1991-12-13-81). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1991-12-13-81>

Statistisk sentralbyrå. (2023a, 5. July). *Innvandrere etter innvandringsgrunn – SSB.* Statistisk Sentralbyrå.

<https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-etter-innvandringsgrunn>

Statistisk sentralbyrå. (2023b, 22. December). *Leiemarkedsundersøkelsen.* SSB. <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/boligpriser-og-boligprisindekser/statistikk/leiemarkedsundersokelsen>

Statistisk sentralbyrå. (2024). *Fakta om innvandring.* SSB. <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>

Sunde, I. (2015, 24. February). *Dødsbrannen vi glemte.* NRK. <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/dodsbrannen-vi-glemte-1.12221072>

Utlendingsdirektoratet. (2024). *Skal søke: Arbeidsinnvandring.* UDI. <https://www.udi.no/skal-soke/arbeidsinnvandring>

Utlendingsdirektoratet. (n.d.). *Opphold etter EU/EØS-regelverket.* UDI. <https://www.udi.no/skal-soke/opphold-etter-eueos-regelverket/?c=bel>

Vrålstad, S. & Wiggen, K. S. (2017). *Levekår blant innvandrere i Norge 2016* (2017/13). Statistisk sentralbyrå.

8t k

Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning

Borggata 2B, Oslo

Postboks 2947 Tøyen, 0608 Oslo

Sentralbord: 22 08 85 00

E-post: fafo@fafo.no

fafo.no

